

Mainies vai nebrīnies, ja tevi nomainīs

Pašvaldību bibliotēku vadītājiem jābūt gataviem attīstīt piedāvājumu un pierādīt savu nepieciešamību

LINDA KUSINA-ŠULCE

Aptuveni pirms mēneša sociālajos tīklos satraukumu par mazo pagasta bibliotēku likteni uzjundīja rakstnieks Aivars Klavīns, norādot uz situāciju Limbažu novada, kur vairākām bibliotēkām tika nozīmīgi samazināts darba laiks un izskanēja iespēja atsevišķas bibliotēkas iedzīvotāju skaita samazināšanas dēļ pārveidot grāmatu izsniegšanas punktus.

Kultūras ministrijas (KM) Bibliotēku un arhīvu nodaļas vecāka referente Linda Langenfelde toreiz saņāksme, kurā piedalījās reģionālo bibliotēku pārstāvji, sacīja, ka pagaidām valstī nav vērojama bibliotēku slēgšanas epidēmija, taču brīdināja atsevišķi stimpotim liek gatavoties, lai vārētu jebkura brīdi pamatot, kādēļ nepieciešams saglabāt bibliotēku tīklu. Šim viedoklim piekrita arī Rīgas Centrālās bibliotēkas direktore, Latvijas Bibliotēku padomes (LBP) priekšsēdētāja Dzidra Šmita, norādot – bibliotēkām ir jāpārbauda, vai ir parāk bieži palūgums uz likumā noteikto normu, ka pašvaldībai uz 2000 iedzīvotājiem jānodrošina vismaz viena pašvaldības bibliotēka. "Es gribētu, lai mēs lasām dokumentus un ņemam vērā visu, kas tajos rakstīts, ne tikai to, kas mums patīk. Ja gribam sevi aizstāvēt, vienīgais, ar ko varam to darīt, ir mūsu darbs," saņāksme sacīja Dzidra Šmita.

Aicinājums sargāt vietējās kultūras salinās izteica Latvijas Rakstnieku savienība un Latvijas Kultūras darbinieku arodbiedrību federācija, pagājušajā nedēļā apspriest bibliotēku likteni sāca Latvijas Bibliotēku padome, Latvijas Pašvaldību savienība un Limbažu novada pašvaldība. Jādama, šis jautājums izskanēs arī Latvijas bibliotēku festivālā, kas risināsies 17. un 18. aprīlī.

Bibliotēku darbdienu sarūk arī citur

Apzinot bibliotēku pakalpojumus Latvijā, LBP secinājusi, ka tie ir kvalitatīvi un pieejami, nav saskatāmas tendences bibliotēkas slēgt vai leņerjami samazināt to darba laikus un darbinieku slodzi, kā arī reorganizēt tās par ārējiem apkalpošanas punktiem. Tādējādi LBP vērtē Limbažu novada pagastu bibliotēku situāciju kā atsevišķu gadījumu.

Tomēr Limbažu novads nav vienīgais, vien visskaļāk izskanējušais piemērs. Kā rakstīju materiāla "Lau-

ku bibliotēkas – "medijamo" sugu sarakstā" ("LA", 21. 03. 2018.), jau pirms vairākiem gadiem vairāku pagastu bibliotēkārēm slodze būtiski samazināta Rūjienas novada. Pērn slēgta Arendoles bibliotēka Varkavas pagastā, trim citām novada bibliotēkām darbalais samazināts par četrām stundām nedēļā, bet Riebiņu novada Gai-

lišu bibliotēka tagad strādā pusslodzī. Reģionālo bibliotēku vadītāji atzina – klusām šāds solis sperts arī Vairākānu novada – pat Murmastienē, kas ir liels pagasts, bibliotēkārēs slodze samazināta par astoņām stundām nedēļā, bet, piemēram, Stirnienes bibliotēkārēs slodze samazināta uz pusi, bibliotēka četras dienas nedēļā strādā

TIMURA SUBHANKULOVA FOTO

Katra veiksmīga bibliotēka veido savu īpašo piedāvājumu. Pelču bibliotēkas direktore veiksmīgi organizē spēļu valodas kursus, tāpat bibliotēkā darbojušies brīvprātīgie no Spānijas, ienesot Pelčos pasaules elpu.

Kas nosaka veiksmīgu pagastu bibliotēku darbību

Bibliotēku padome secinājusi, ka ir trīs kritiski svarīgi faktori:

● Pirmkārt, infrastruktūra – vai bibliotēka atrodas iedzīvotājiem izdevīgā vietā, vai tā izvietota labiekārtotās telpās, kādēļ pakalpojumi saņemami bibliotēkā vai līdzekus tai, kāda ir piekļuve bibliotēkai ar sabiedrisko vai privāto transportu.

● Otrkārt, darba laiks – vai tā ir atvērta un pieejama iedzīvotājiem ērtos laikos, arī pievakarēs un brīvdienās.

● Treškārt, bibliotēkā personība – vai bibliotēkas vadītājs iesaistās pagasta dzīvē, veido un sniedz iedzīvotājiem vajadzīgus pakalpojumus, uzklauša iedzīvotāju vajadzības un cenšas tās apmierināt.

● Taču, pat apvienojoties šiem trim faktoriem, nepieciešams arī vēl ceturtais – pašvaldība, kura izprot bibliotēkas arvien augošu lomu. Bibliotēka nav tikai grāmatu izsniegšanas punkts, bet arī vieta, nereti pēdējā publikā telpa mazajos pagastos, kur vietējiem iedzīvotājiem sastapties. Tāpat tā ir iespēja apgūt un izmantot e-vides pakalpojumus, lietot datu bāzes. Un, protams, neviens nav atcēlis pirmo un nozīmīgāko bibliotēkas darbu – veicināt iedzīvotāju pašizsūgsmi, garīgo attīstību, kā arī latviešu kultūras apriņi sabiedrībā.

Reģionālo bibliotēku vadītāju domas gan atšķiras par to, vai bibliotēkām būtu jāstrādā nedēļas nogalē – sestdienā – vai arī racionālāk mainīt darba stundas darba dienās, elastīgāk piekļaujot tās vietējo iedzīvotāju darba un izglītības grafikam. Veiksmīgi piemēri atrodami abās nozīmēs. Vairākām Jelgavas novada bibliotēkām jaunu elpu devusi programma ģimenēm ar pašiem mazākajiem lasītājiem "Grāmatu starts". Tās tiksānas rīkotas sestdienās, bibliotēkas ieguvušas jaunus lasītājus, kuri lūgūši iesako turpināt. Tādējādi bibliotēka kļūst arī par ģimenes atpūtas vietu.

"Mana pārlicēība – šis ir brīdis, kad pagastu bibliotēkas jāstiprina, cik vien iespējams, nevis jāmeklē, kā tas padarīt par grāmatu izsniegšanas punktiem vai noteikt pusslodzi", pauža Bauskas Centrālās bibliotēkas direktore Baiba Tormane. Viņa gan arī skarbi kritizēja tos bibliotēku vadītājus, kuri uzskata – pietiek ar to, ka viņi izsniedz iedzīvotājiem grāmatas un nav gatavi pielāgot bibliotēkas piedāvājumu mainīgiem apstākļiem un pieprasījumiem: "Sobrid vairāk nekā jebkad jādomā par to, cik stipri, zināsi un spējīgi ir mūsu bibliotekāri. Pie kvalitātes strādāsim vēl vairāk, jo ir skaidrs – ja mēs nemainīsimies, jābūt gataviem, ka mūs nomainīs."

Iedzīvotāju kļūst mazāk, lasītāju – vairāk

Linda Langenfelde norādīja arī, ka ir kļūdaini vēdot tiešu saistību starp iedzīvotāju skaita samazināšanos kādā novadā vai pagastā un bibliotēkas nepieciešamību, tā kā valsti arvien lielāks uzsvars tiek likts uz pakalpojumiem e-vidē. Daudzviet bibliotēkas piedāvā iedzīvotājiem palīdzību saziņā ar valsts un pašvaldības iestādēm, palīdz nomaksāt rēķinus, nodokļus un arī atgūt pārmaksāto.

To, ka iedzīvotāju skaitam nav tiešas sakarības ar bibliotēkas lietotāju skaitu, apstiprināja Gulbenes novada bibliotēkas direktore Antra Sprudzāne, demonstrējot nesen apkopoto statistiku, kas liecina – neraugoties uz to, ka novada kopumā iedzīvotāju skaits pēdējos gados krities par 15%, lasītāju skaits samazinājies tikai par diviem procentiem, turklāt novadā ir atsevišķi pagasti, kuros, no mainoties bibliotēku vadītājiem, tas pat vairākkārt pieaudzis. "Lai ko mēs te spries-

tu, viss atkarīgs no tā, kādi cilvēki strādā bibliotēkās. No tā atkarīgs, kādi esam un kādi būsim," rezumēja Antra Sprudzāne.

Protams, pilnīgi vis- tomēr nav atkarīgs no bibliotēkara uzņēmības. Lai cik bus pakalpojumus piedāvātu bibliotēka, lai kā nodrošinātu vietējo iedzīvotāju pieprasījumu un atsevišķā jomās to pat veidotu, bibliotēkars nespej ietekmēt tieļu izmēru un kvalitāti, ne arī pakalpojumus, ko pagastu iedzīvotāji var saņemt bibliotēkas tuvumā. Tā, piemēram, Siguldas novada judzū bibliotēka atpaukusi pēctam, kad novada izlēms – seļt nepieciešams sabiedris- kais centrs. Pēc tam kad bibliotēka no grausta pārvietota uz labiekārtotu ēku, kurā saņemami arī citi pakalpojumi, bibliotēkas lasītāju skaits teju trīskārsojies – no 50 – 60 reģistrētiem lasītājiem tas pieaudzis līdz aptuveni 150.

Baiba Tormane kā pozitīvu piemēru minēja Vecumnieku novada Klīvus, kur līdz 2016. gadam atradās atklāta tipa cietsums un tā teritorijā bija atveleta vieta arī pagasta otrajai bibliotēkai. Kad cietsumam slēdza, bija bežas, ka arī bibliotēka beigs pastāvēt, jo līdz Vecumnieku centram ir tikai nedaudz vairāk kā desmit kilometri. Taču teritoriju apsaimeņkot apņēmas Kalna sveļības kopiena, kuru vada priesteris Andrejs Medīns. Tādējādi Umpārtes bibliotēka ieguvusi jaunus, plašākas telpas un jaunu elpu. Arī pagastam tīk bēdīgs notikums kā skolas slēgšana atsevišķos gadījumos var piešķirt jaunu elpu bibliotēkai, jo skolu ēkas liekloties ir renovētas. Parcēlot bibliotēku uz atjaunotu, plašāku ēku, ja turklāt tajā tiek sniegti vēl kādi citi pakalpojumi pagasta iedzīvotājiem – kaut vai iespēja reizi nedēļā apmeklēt frizieri, ārstu, masieri vai izmantot veļas mašīnu –, var palielināt lasītāju skaitu. Turklāt šāda veidā tiek izmantotas arī bijušās skolas ēkas, un vismaz nedēļu nogales, kā arī brīvdienās, agrākie skolēni tajās atgriežas.

Salaspils novada bibliotēkas direktore Daiga Oriņdāne aicināja apsvērt, vai ne būtu vērts lielāko uzmanību un resursus veltīt bibliotēkām, kurām tuvumā atrodas vēl kāda iestāde, kas sniedz pakalpojumus vietējiem iedzīvotājiem, kaut vai veikals. Arī Cēsu novada novērots, ka veiksmīgāk darbojas bibliotēkas, kuras atvietotas vienā ēkā ar pašvaldības sociālajiem darbiniekiem, bārintiesu.